

ПРАВО СПАДКУВАННЯ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНИ ТА АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Середницька І. А., Мусаєва С. С.

У статті, відповідно до Цивільного кодексу України та Цивільного кодексу Азербайджанської Республіки, проведена порівняльна характеристика спільних і відмінних рис правовідносин між спадкодавцем і спадкоємцями в області права спадкування в Україні та Азербайджанській Республіці.

Ключові слова: спадкодавець, спадкоємець, спадкування за законом, заповіт, спадкування майна.

В статье, в соответствии с Гражданским кодексом Украины и Гражданским кодексом Азербайджанской Республики, проведена сравнительная характеристика общих и отличительных особенностей правоотношений между наследодателем и наследниками в области права наследования в Украине и Азербайджанской Республике.

Ключевые слова: наследодатель, наследник, наследование по закону, завещание, наследование имущества.

In the article, in accordance with the Civil code of Ukraine and Civil code of the Azerbaijan Republic comparative characteristics of the General and distinctive features of legal relationship between the testator and heirs in law of inheritance in Ukraine and the Republic of Azerbaijan.

It should be noted that as the concept of "inheritance law" and "pravonaslednikom" originates from the time Rimskego rights, which served as the basis for the development of succession it was one as the hotel of the Institute.

The content of the article first of all involves the definition of the concept of "inheritance", the time and place of opening of the will from the point of view of Ukrainian and Azerbaijani legislation. If acceptance of the inheritance to the heirs all the rights and obligations of the testator, except those which are not transferred to the inheritance in virtue of Express provision of law or the force of their legal nature. By inheritance pass only those rights and duties which belonged to the testator, and they move as a single unit, with all the ways they can be secured and weights.

The article describes the variety of inheritance rights on a number of factors, which contain certain differences in rights of inheritance of each of the States. Reviewed the provisions of the articles of the Civil code of Ukraine and provisions of the articles of the Civil code of the Azerbaijan Republic.

A queue is characterized by the adoption of inheritance law in Ukraine and the Republic of Azerbaijan, the aspects of acceptance inheritance in the case of wills, the timing of the inheritance. At all times the last will of the person was considered Holy and inviolable. Senior kind and generally a person of advanced age generally was associated with wisdom, authority, life experience, acquired over the years. However, with the development of the law and implementation of democratic principles in society, the concept of "senior kind of" gradually dissolved and turned into the equality of all citizens regardless of their age, religion, skin color, etc. Such changes in the Outlook of society could not affect the hereditary legal relationship, and in particular, the Institute of inheritance by will. The characteristic circumstances, in cases where the deceased did not leave a will, the inheritance is by law, in order of priority, with each subsequent turn of such heirs entitled to inherit in the absence of heirs of the previous turn, eliminating them from the right to inheritance, rejection by them of the inheritance or refusal of its adoption, except as provided by law.

Considered the concept of the "dead" of the inheritance according to the Ukrainian legislation, which in the absence of

heirs by will and by law, the court recognizes the inheritance of dead skin on the application of the relevant local authority at the place of opening the inheritance, and the inheritance becomes the property of the territorial community at the place of its discovery.

Reviewed the provisions of the articles of the Civil code of the Azerbaijan Republic in which the traditions of Islamic law are an integral part in the adoption and distribution of the inheritance. This is due to the fact that Islamic law assigns a major role to the regulation of this group of relations, and according to some researchers, the concept of Muslim law of succession developed in the largely European inheritance law in more detail, with a number of features of these legal families in common, and a number of the approaches are very similar, but not borrowed any of them. So, in the Islamic law of inheritance some of the principles of world civil law such as the doctrine of private property, its protection and the desire to prevent the inheritance of crushing property to the extent that would damage the established caste division of society, but also to keep the property within the kind defined in the male line. High development of religious Muslim law of succession was facilitated by the long history of the existence of a developed Muslim countries, a special legal category of ownership developed in these States, a special procedure for the regulation of property relations, with particular respect to marriage and the family, and, consequently, the inheritance.

The comparative analysis of the provisions of the articles of Ukrainian and Azerbaijani civil legislation, namely: identify the similarities in the article 1134 of the civil code of the Republic of Azerbaijan and article 1222 of the civil code of Ukraine, article 1137 of "Unworthy heir" of the civil code of the Republic of Azerbaijan and part 1 of article 1224 civil code of Ukraine "Suspension of the right to inheritance.

Studied law, the civil code of the Republic of Azerbaijan, which are absent in the civil code of Ukraine, belong to him: article 1138 "Parents who can't be heirs", article 1140 "Forgiveness unworthy heir", article 1141 "the Right to receive the inheritance of other property of the testator", article 1142 "duties of a person declared an unworthy heir" and others. But also it should also be noted peculiarities in the Ukrainian civil legislation, which are not provided for in the civil code of the Republic of Azerbaijan. These include: 1226 article "Inheritance of the share in the right of common joint ownership", article 1227 "Right to receipt of sums of wages, pensions, scholarships, alimony, other social payments which belonged to the testator", article 1230 "Inheritance of the right to compensation of damages, moral harm and the payment of a penalty" and others.

The legislation of the Azerbaijan Republic does not associate the right to receive a compulsory share with any other conditions with the exception of kinship and marriage, whereas Ukrainian legislation defines additional conditions for this category of successors, such as age (minors), the disabled and other heirs.

The conditions in which the Azerbaijani inheritance law provides for a number of propolene, which can significantly increase the size of the property transferred within the framework of a compulsory share at which, a person entitled to a compulsory share shall be obliged to include all compulsory share received from the testator during his lifetime the property with a condition of inclusion in a compulsory share.

Provided that the mandatory share in the inheritance - limitation on inheritance by will grazhdanskomu according to Ukrainian legislation, juvenile, minor, adult disabled children of the testator, disabled widow (widower) or disabled parents inherit, regardless of the contents of the will, a half share which belonged to each of them when inheriting by law.

The conditions of preparation of wills for General requirements to their form, indicating the place and time of its preparation, who signs a will and what persons shall be certified by a notary, according to law.

Set out the provision of article 1155 of the Civil code of the Azerbaijan Republic, which provides its own peculiarity: "Property not related to inheritance, in which inheritance is not included and is not distributed among the heirs of the family albums (or records), family Chronicles, objects, memories and other cult objects and the grave.

The distinctive feature of Azerbaijani legislation, largely protects the rights of heirs entitled to a compulsory share of inheritance, as well as an important guarantee of the observance and protection of their rights is the fact that the legislation of Azerbaijan does not allow the limitation of heirs entitled to a compulsory share, if the exercise of the right to a compulsory share of inheritance will entail the impossibility to pass to the heir under the will, the property, which the heir entitled to a compulsory share in the life of the testator did not use, and the heir of the bequest was used for the living, these include: residential house, apartment, other dwelling, dacha or used as the main source of livelihood: tools, creative workshops and the like.

The article mentioned, Choteau basis of the exclusion of the heirs of the categories entitled to a compulsory share in the inheritance law of the Republic of Azerbaijan is the performance of their duties, indicating that they were "unworthy heirs". This position is supported by the Institute of deprivation of the right to a compulsory share.

Deprivation of the right to a compulsory share may also be exercised during the lifetime of the testator, by going to court. The court's decision on deprivation of the right to a compulsory share shall enter into force from the moment of opening the inheritance. In the case where the testator goes to court during his lifetime, and the decision was made after his death, there is the same result.

Also considered conditions for which according to article 1230 of the civil code of Ukraine moving to the heir entitled to compensation for the damages caused by the testator on certain contractual obligations, i.e. in case of death of the person who had suffered loss as a result of default of the terms of the agreement, the estate included the right to compensation of both real damages and lost profits.

Key words: testator, heir, inheritance by law, will, inheritance.

Постановка проблеми. Спадкування традиційно вважається одним із найдавніших і стабільних інститутів у праві будь-якої держави. Свої витoki спадкування бере ще з часів римського спадкового права, нерозривно пов'язаного з ходом розвитку римської власності та сім'ї. Римське право знайшло способи поєднання свободи заповітів з інтересами спадкоємців за законом, в якому останніми були визнані певні права в майні спадкодавця, яких не можна було ані скасувати, ані зменшити заповітом. Це було так зване необхідне спадкування певних розрядів спадкоємців за законом.

Проте основні інститути спадкового права, вироблені римським правом, до цього дня складають основу спадкового права різних держав. Навіть більше, римському праву сучасні законодавства зобов'язані і самим поняттям «успадкування» як універсального спадкоємства, в силу якого на спадкоємця не тільки переходять

усі майнові права та обов'язки спадкодавця, а й покладається відповідальність своїм майном за борги спадкодавця, створюється свого роду продовження в особі спадкоємця юридичної особи спадкодавця.

Ввиникнення права на спадкування в осіб, які є спадкоємцями, тягне за собою безліч питань щодо порядку прийняття належної їм спадщини або ж порядку відмови від неї, а також за умови виникнення бажання у фізичної особи залишити особисте розпорядження щодо її прав та зобов'язань, які складають її спадок.

Сьогодні розвиток національного спадкового права має низку відмінностей, які призводять до різноманіття практики в цій галузі і труднощів, що виникають під час вирішення конкретних спадкових справ, а саме: неоднаково визначається коло спадкоємців за законом і за заповітом, встановлюються різні вимоги, що пред'являються до форми заповіту, різні системи розподілу спадкового майна, колізії законодавства в галузі спадкування тощо.

Стан дослідження. Питання спадкування в цивільному праві розглядали такі вчені-цивілісти, як: О.В. Альошіна, В.В. Васильченко, Ю.О. Заїка, С.Я. Фурса, Е.І. Фурса, О.І. Купріянова та інші, які окреслили певні шляхи вирішення проблеми спадкування в Україні. Величезний внесок у вивчення особливостей правонаслідування, проблем, які виникають під час застосування спадкового законодавства в Азербайджанській Республіці, зробили вчені У.М. Ахмеджанов, М.М. Айбатов Мірза Казем-Бек, Е.М. (Ельман Мехті огли) Джагілов та інші.

Метою цієї статті є проведення порівняльної характеристики й аналізу цивільного законодавства України та Азербайджанської Республіки, що стосується права спадкування за заповітом і за законом.

Викладення основного матеріалу. Спадкування, будучи найдавнішим інститутом права, займає найважливіше місце в системі законодавчого регулювання і зараз, оскільки опосередковує перехід права власності на майно померлої особи. Характерно, що на правову регламентацію умов і порядку спадкування, категорії, здавалося б, сімейної, впливає багато факторів суспільного життя, зокрема етичні, моральні, релігійні та інші правила і традиції. Насправді це не випадково, оскільки спадкове майно, підвищуючи матеріальний рівень спадкоємців, тим самим сприяє стабілізації економічних відносин у країні.

Згідно зі ст. 1216 ЦК України спадкуванням є перехід прав та зобов'язань (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). До складу спадщини входять усі права та обов'язки (за винятком, визначеним ст. 1219 ЦК України), які належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті.

Часом відкриття спадщини є день смерті особи або день, коли вона оголошується померлою, місцем відкриття – останнє місце проживання спадкодавця. Є два види спадкування: за заповітом або за законом [1].

Згідно зі ст. 1133 «Поняття спадкування» ЦК Азербайджанської Республіки майно померлої особи (спадкодавця) переходить до інших осіб (спадкоємців) в силу закону або заповіту або за обома підставами. Спадкування за законом (перехід майна померлого до осіб, зазначених у законі) настає тоді, коли спадкодавець не залишить заповіту або заповіт повністю або частково

визнано недійсним. Як зазначає О.В. Альошина, « правонаступництво характеризується тим, що в даному випадку має місце юридична залежність прав і обов'язків правонаступника від прав і обов'язків його попередника» [2, с. 78].

До спадкоємців переходять усі права і обов'язки спадкодавця, крім тих, які не переходять у спадок у силу прямої вказівки закону або в силу самої їх юридичної природи. У спадщину переходять лише ті права і обов'язки, що належали спадкодавцеві, причому вони переходять як єдине ціле, з усіма способами їх забезпечення і обтяження.

З огляду на все розмаїття права спадкування в країнах СНД і ЄС в Україні і Азербайджанській Республіці наявний ряд факторів, які містять певні відмінності права спадкування кожної з держав. Так, відповідно до ЦК України, спадкоємець має право як приймати спадщину, так і не приймати її. Це стосується спадкоємців і за заповітом, і за законом. Відповідно до ч. 3 ст. 1268 ЦК України спадкоємець, який постійно проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, автоматично вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом встановленого законом строку, передбаченого ст. 1270 ЦК, він не заявив про відмову від неї. Ті ж спадкоємці, які не проживали постійно із спадкодавцем на час відкриття спадщини, повинні особисто подати до нотаріальної контори заяву про прийняття спадщини [3]. Спадкоємцями як за законом, так і за заповітом, можуть бути фізичні особи, які є живими в момент відкриття спадщини, а так само особи, які були зачаті за життя спадкодавця та народжені живими після відкриття спадщини. Спадкоємцями за заповітом можуть бути і юридичні особи та інші учасники цивільних відносин.

У спадкуванні за законом є черговості спадкування, які залежать від ступеня споріднення спадкоємців із спадкодавцем [4].

Якщо спадкодавець не залишив заповіт, спадкування здійснюється за законом, у порядку черговості, до того ж кожна наступна черга таких спадкоємців одержує право на спадкування у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини або відмови від її прийняття, крім випадків, передбачених законом [1]. Згідно з главою 86 ЦК України є п'ять черг спадкування за законом. Насамперед на спадкування мають право діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті; той з подружжя, який пережив, і батьки. У другій черзі право на спадкування за законом мають рідні брати та сестри спадкодавця, його баба та дід як із боку батька, так і з боку матері. У третій черзі успадковувати мають право рідні тітка і дядько спадкодавця. У четверту чергу успадковувати мають право особи, які проживали зі спадкодавцем як одна сім'я не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини. У п'яту чергу право на спадкування за законом мають інші родичі до шостого ступеня споріднення включно, причому залежно від ступеня близькості споріднення визначається право на спадкування [5]. Родичі найближчого ступеня споріднення віддаляють від права спадкування родичів дальшого ступеня споріднення. Ступінь спорідненості визначається числом народжень, що віддаляють родича від спадкодавця. Народження самого спадкодавця не входить до цього числа. У п'яту чергу стати спадкоємцями за законом та-

кож мають право утриманці спадкодавця, які не були членами його сім'ї.

Щодо спадкування за законом осіб, яким належить право успадкування п'ятої черги, то в разі, коли постійне проживання особи зі спадкодавцем не підтверджене відповідними документами, у зв'язку із чим нотаріус відмовив особі в оформленні спадщини, спадкоємець має право звернутися до суду з позовом про встановлення факту постійного проживання зі спадкодавцем у момент відкриття спадщини, а не встановлення факту прийняття спадщини. Для прийняття спадщини за законом встановлений строк у шість місяців, який починається із часу смерті спадкодавця або оголошення його померлим. Водночас у разі пропуску цього строку з поважних причин, такий спадкоємець може звернутися до суду з проханням визначити йому додатковий строк, достатній для подання відповідної заяви.

За умови спадкування за заповітом, право на спадок мають особи, яких спадкодавець визначив у своєму заповіті. Заповітом є особисте розпорядження фізичної особи з повною цивільною дієздатністю на випадок своєї смерті. Таке розпорядження здійснюється виключно особисто.

Заповідач може призначити своїми спадкоємцями будь-кого, незалежно від наявності в нього із цими особами сімейних чи родинних відносин. Такожповідач може без зазначення причин позбавити права на спадкування будь-яку особу із числа спадкоємців за законом, за винятком осіб, які мають право на обов'язкову частку в спадщині. Заповіт може бути складено щодо всієї спадщини або тільки його частини. Частина спадщини, що не охоплена заповітом, спадкується спадкоємцями за законом на загальних підставах.

Стаття 1241 ЦК України містить перелік осіб, які мають право на обов'язкову частку в спадщині, до них належать: малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця, непрацездатна вдова (вдівець) та непрацездатні батьки [5].

Чинним законодавством встановлено чіткі вимоги до форми заповіту: він має бути складений у письмовій формі, із зазначенням місця та часу його складання, особисто підписанийповідачем, завірений нотаріусом (або іншими посадовими, службовими особами в передбачених законом випадках). Заповідач має право у будь-який час скасувати, скласти новий заповіт або внести в нього зміни. Заповіт, складений особою, яка не мала на це права, а також заповіт, складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення, є нікчемним (тобто недійсним). Крім того, заповіт можна оскаржити до суду і визнати його недійсним, якщо буде встановлено, що волевиявленняповідача не було вільним і не відповідало його волі (наприклад, заповіт, складений під погрозами).

Спадкоємець, який прийняв спадщину, може одержати свідоцтво про право на нього. Якщо спадщину прийняло декілька спадкоємців, свідоцтво про право на спадщину видається кожному з них із визначенням імені та частки у спадщині інших спадкоємців. Спадкоємець же, який прийняв у спадщину нерухоме майно, зобов'язаний звернутися до нотаріуса за видачею йому свідоцтва про право на спадщину на нерухоме майно. Якщо спадщину прийняло кілька спадкоємців, свідоцтво видається також на ім'я кожного з них, із зазначенням імені та частки у спадщині інших спадкоємців.

Таке свідоцтво про право на спадщину видається після закінчення шести місяців із моменту її відкриття. Крім того, успадковане нерухоме майно спадкоємець зобов'язаний зареєструвати в органах, які здійснюють державну реєстрацію нерухомого майна.

Існує таке поняття, як «видумерла» спадщина. Так, у разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом (або усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини або відмови від її прийняття) суд визнає спадщину відумерлою за заявою відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини. Унаслідок такого рішення спадщина переходить у власність територіальної громади за місцем її відкриття.

Азербайджанська Республіка є одною з небагатьох держав, у правовій системі якої простежується інститут спадкування як цивілістична концепція, де зберігаються традиції мусульманського права. У зв'язку з цим змішання класичних правових інститутів романо-германської правової сім'ї та релігійно-правових уявлень мусульманської правової традиції зливаються воедино. Варто зазначити, що сьогодні чинне цивільне законодавство Азербайджану в галузі спадкового права побудовано в рамках континентальної правової сім'ї за моделлю пандектної групи, де значний вплив як на його окремі правові інститути, так і суть правових конструкцій справило традиційне мусульманське право, яке тривалий час домінує на території держави.

Стаття 1134 ЦК Азербайджанської Республіки, має певну схожість зі ст. 1222 ЦК України, в якій за умови спадкування за законом спадкоємцями можуть бути особи, які перебувають в живих до моменту смерті спадкодавця, а також діти спадкодавця, народжені після його смерті. Але за умови спадкування за заповітом спадкоємцями можуть бути особи, які перебувають серед живих до моменту смерті спадкодавця, а також зачаті за життя і народжені після смерті спадкодавця, незалежно від того, чи є вони його дітьми і чи є юридичними особами. Також є положення ст. 1137 «Недостойний спадкоємець» ЦК Азербайджанської Республіки, яке визначає: «Не може бути спадкоємцем ані за законом, ані за заповітом особа, яка зумисне перешкоджала здійсненню останньої волі спадкодавця <...> або навмисне вчинила злочин або іншу аморальну дію проти останньої волі заповідача <...>». Це положення має подібності з положенням ч. 1 ст. 1224 ЦК України «Відсторонення від права на спадкування», в якому регламентується наступне: «Не мають права на спадкування особи, які умисно позбавили життя спадкодавця чи кого-небудь із можливих спадкоємців або вчинили замах на їхнє життя» [5; 6].

Спадкування за законом, згідно з українським законодавством, має п'ять черг прийняття спадщини, як було зазначено вище. Цивільне законодавство Азербайджанської Республіки також має п'ять черг прийняття спадщини, однак включає низку певних особливостей. Нарприклад, перша черга, крім власних дітей і дітей, народжених після смерті спадкодавця, включає онуків, правнуків і дітей останніх; усиновитель і його родичі як спадкоємці усиновленого та його дітей прирівнюються до батьків та інших кровних родичів усиновленого; друга черга – сестри і брати померлого. Племінники спадкодавця та їхні діти визнаються спадкоємцями за законом, якщо до часу відкриття спадщини немає в

живих батьків спадкодавця, які повинні були б стати його спадкоємцями; третя черга – дід і баба з боку як батька, так і матері, прадід і прабабуся з боку як діда, так і бабки. Прадіди і прабабусі з боку як діда, так і бабки визнаються спадкоємцями за законом, якщо до часу відкриття спадщини немає в живих діда і бабки; четверта черга – дядьки й тітки з боку як батька, так і матері; п'ята черга – діти дядька й тітки з боку як батька, так і матері, а якщо їх немає в живих – діти дітей [6].

У ЦК України це положення ст. 1159 «Спадкоємці за законом» передбачене ст. 1266 «Спадкування за правом представлення». Але разом водночас ЦК Азербайджанської Республіки включає ряд положень, які відсутні в ЦК України. До них належать ст. 1138 «Батьки, які не можуть бути спадкоємцями», ст. 1140 «Прощення недостойного спадкоємця», ст. 1141 «Право на отримання у спадщину майна іншого спадкодавця», ст. 1142 «Обов'язки особи, визнаної негідним спадкоємцем» та інші [5; 6].

Цікавою особливістю ЦК Азербайджанської Республіки є положення статей 1148-1150, які регламентують «місце відкриття спадщини особами, які проживають за кордоном», чого в ЦК України не передбачено, проте Конституцією України передбачено надання іноземцям «національного режиму». Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими ж правами і свободами, а також несуть такі ж обов'язки, як і громадяни України (ст. 26) [7]. В Україні законодавчо закріплений принцип національного режиму в питаннях не лише правового статусу іноземців, але і в питаннях спадкування. Іноземці мають право успадковувати за заповітом і за законом, вступати в спадок у порядку, встановленому українським законодавством.

Також слід зазначити положення ст. 1152 ЦК Азербайджанської Республіки «Заповіт майбутнього майна», в якому «спадкодавець має право передбачити в заповіті майно, що не знаходиться у нього на час складання заповіту, якщо це майно перебуватиме в його власності до часу відкриття спадщини». Не можна залишити без уваги ст. 1155 ЦК Азербайджанської Республіки «Майно, що не входить у спадщину», яка описує ряд речей і предметів, що не входять у спадщину. Наприклад, сімейні зошити і книжки (або записи), сімейні хроніки, предмети пам'яті, інші предмети культу та могили [6].

Слід також зазначити особливості в українському цивільному законодавстві, які не передбачені в ЦК Азербайджанської Республіки. До таких можна віднести, зокрема, ст. 1226 «Спадкування частки у праві спільної сумісної власності», ст. 1227 «Право на одержання сум заробітної плати, пенсії, стипендії, аліментів, інших соціальних виплат, які належали спадкодавцеві», ст. 1230 «Спадкування права на відшкодування збитків, моральної шкоди та сплату неустойки» та інші. Важливо відзначити положення ст. 1231 ЦК України «Спадкування обов'язку відшкодувати майнову шкоду (збитки) та моральну шкоду, яка була завдана спадкодавцем», в якому «до спадкоємця переходить обов'язок відшкодувати майнову шкоду (збитки), яка була завдана спадкодавцем», а також положення ст. 1232 «Обов'язок спадкоємців відшкодувати витрати на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця», а саме: «Спадкоємці зобов'язані відшкодувати розумні витрати, які були зроблені одним із них або іншою

особою на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця» [5].

У главі 85 ЦК України ст. 1247 і в азербайджанському цивільному законодавстві главою 65 ст. 1179 передбачено наступну процедуру складання заповіту: «Заповіт повинен бути укладений у письмовій формі, а також підписаний заповідачем і посвідчений нотаріусом, а в місцях, де немає нотаріуса, – відповідними органами виконавчої влади».

Законодавство Азербайджанської Республіки не пов'язує право на отримання обов'язкової частки з тими чи іншими умовами, за винятком родинних відносин і шлюбу. Під час визначення обов'язкової частки кожного зі спадкоємців повинні прийматися до уваги всі спадкоємці за законом, які були б покликані до прийняття спадщини, якщо б заповіт був відсутній. Спадкоємці за заповітом до уваги не беруться. Якщо в заповіті передбачено не все спадкове майно, обов'язкова частка виділяється насамперед з майна, не передбаченого в заповіті, а за недостатності зазначеного заповнюється коштом майна, передбаченого в заповіті [6]. Крім того, важливою рисою азербайджанського законодавства, яке в більшій мірі захищає права спадкоємців, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, а також важливою гарантією дотримання і захисту їхніх прав служить той факт, що законодавство Азербайджану не допускає обмеження спадкоємців, які мають право на обов'язкову частку, в разі, якщо здійснення права на обов'язкову частку в спадщині спричинить неможливість передати спадкоємцеві за заповітом майно, яким спадкоємець, який має право на обов'язкову частку, за життя спадкодавця не користувався, а спадкоємець за заповітом користувався для проживання (житловий будинок, квартира, інше житлове приміщення, дача тощо) або використав як основне джерело отримання коштів для існування (знаряддя праці, творча майстерня тощо).

Висновки. Таким чином, виходячи з вищесказаного, доходимо висновку, що спадкування як один із основних елементів цілісної системи цивільного права сучасності пройшло довгий шлях становлення і розвитку його як окремого інституту, що регулює питання і процес успадкування суб'єктами права. «Спадкове право» розглядається у двох значеннях: об'єктивному, тобто як підгалузю цивільного права і сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини з приводу переходу прав і обов'язків померлого до інших осіб у порядку уні-

версального правонаступництва, та суб'єктивному – як право особи бути покликаним до спадкоємства, а також право розпорядитися своїм майном у разі смерті.

Право спадкування в кожній із розглянутих країн є універсальним і має ряд спільних і відмінних рис прийняття спадщини як за законом, так і за заповітом. Використання встановлених правил і процедур, які беруть свій початок ще із часів римського права, говорить про багатогранність різних форм і методів регулювання та здійснення правонаступництва в кожній з представлених держав.

Література

1. Наследование (наследство) в Украине. URL: <http://www.pozov.com.ua/nasledstvo.html>
2. Алешина А.В. Коллизионные вопросы наследования по закону в международном частном праве: дис... канд. юрид. наук:12.00.03. Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Российского государственного педагогического университета им. Л.И.Герцена» СПб.: РГБ. 2006, 192с.
3. Вступление в наследство в Украине: сроки и порядок оформления прав на наследство. URL: http://www.prostopravo.com.ua/nasledstvo/stati/vstuplenie_v_nasledstvo_v_ukraine_sroki_i_poryadok_oformleniya_prav_na_nasledstvo
4. Практические вопросы реализации наследственного права (наследование прочего имущества). URL: <http://vvpfirm.com/ru/pub2010/65-pub1109>.
5. Цивільний кодекс України: Кодекс України, Закон від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
6. Гражданский кодекс Азербайджанской Республики (Утвержден Законом Азербайджанской Республики от 28 декабря 1999 года № 779-IQ). URL: http://www.taxes.gov.az/uploads/qanun/2011/mecelleler/mulki_mecelle_rus.pdf
7. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>

Середницька І. А.,

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Мусаєва С. С.,

ад'юнкт

Одеського державного університету внутрішніх справ